

Rapport: Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt

Björn Jonsson
Avdelningen för socialt arbete
Hälsö högskolan Jönköping
2019-01-24

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	3
Projekt Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt.....	3
Syfte och frågeställningar.....	4
2 BAKGRUND	5
Stadsdelen Råslätt.....	5
Projektet och dess nyckelaktörer.....	5
3 TEORETISKA RAMAR.....	7
4 METOD.....	8
5 UNGDOMSTID I RÅSLÄTT – PROBLEM OCH UTMANINGAR	9
Oförtjänt negativt rykte	9
En stadsdel i olika versioner.....	10
Vikten av sociala relationer.....	11
Under den lugna ytan	13
När det bränner till	14
6 RÅSLÄTT I SAMVERKAN	16
En infrastruktur av samverkansmöjligheter	16
Samverkan och sociala relationer.....	17
Samverkan och ideologi	18
Brobyggande kontinuitet.....	19
Ett organisatoriskt ramverk för ungdomsarbete	20
7 UNGDOMSARBETE I RÅSLÄTT	22
Vikten av relation	22
Med sig själv som redskap	23
Ung i kategorier av skötsam, riskzon och risk	23
Främjande arbete	24
Att göra tillsammans med andra.....	25
Praktik och teori	25
Förebyggande arbete	26
Gränssättande arbete.....	27
8 SLUTSATSER.....	29
REFERENSER.....	31

1 INLEDNING

Projekt Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt

Föreliggande rapport är en utvärdering av projektet *Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt* som pågått under två år, april 2016 till mars 2018. En starkt bidragande orsak till projektet kan sökas i de erfarenheter som ungdomsarbetare i Råslätt gjorde under sommaren 2015. I rapporten *Sammanfattning av oroligheter på Råslätt sommaren 2015* (Jönköpings kommun, 2015) beskrivs en serie händelser som tillsammans tecknar en problematiskt bild av tillståndet i stadsdelen. Av rapporten framkommer att personal från Ung Fritid Råslätt och ungdomsarbetare i den ideellt drivna fritidsgården Underground redan 2014 noterade en attitydförändring bland ungdomar där en grupp av ca tio killar gav uttryck för en mycket negativ inställning till samhällsföreträdare, i synnerhet poliser, som enligt ungdomarna behandlade människor i förorten orättvist. Ett sådant budskap ackompanjerades också av den musik de tog till sig med låttexter som manade ”ortens” ungdom att med våld och brand gå till attack mot samhällsinstitutioner. Ungdomsarbetarna konstaterade att uppfattningar av det slaget vann ett allt större stöd och såg ”tydliga indikationer på att ungdomar ville skapa stora gäng som bl.a. skulle slåss mot andra områden och skapa sina egna regler och lagar.” (Underground Råslätt, 2015:1). I juli 2015 tog sig problemen konkreta uttryck med ökad skadegörelse och bilbränder. Antalet anmälda skadegörelsebrott perioden juni – augusti steg från 11 brottsanmälningar för år 2014 till 54 anmälningar år 2015 (Jönköpings kommun, 2015:8). Den typ av polarisering som kom till uttryck sommaren 2015 är inte unik för Råslätt. Också i andra svenska städer har man märkt av en ökad polarisering som tagit sig uttryck i stenkastning, bilbränder och våld (Hallin, Jashari, Listerborn, & Popoola, 2010:90; Swärd, 2016).

Ett förhållande som gör det angeläget att undersöka erfarenheter från Råslätt är att den våldsamma utvecklingen kunde brytas relativt snabbt. Genom social mobilisering av representanter från civilsamhälle, stat, kommun, bostadsföretag och ett engagemang från de boende själva kunde den akuta situationen avvärjas inom en månad. Betydelsefulla aktörer i mobiliseringsarbetet var ungdomsarbetare från Underground, ungdomsledare från Råslätts Sportklubb samt kommunalanställd personal från Ung Fritid Råslätt som genom att öppna Stadsgårdens fritidsgård erbjöd en lättillgänglig mötesplats för möjliga möten och dialog.

Fritidsgården blev en naturlig sambandscentral och mötesplats för alla inblandade eftersom vi hade bemanning från 13.45-22.30 varje vardag. Dit kom ungdomar, föräldrar, många olika boende, Vätterhem, polis, Securitas mfl och det blev en väldigt positiv mötesplats. (Underground Råslätt, 2015:2).

I *Rapport kring händelserna på Råslätt sommaren 2015* (Jönköpings kommun, 2015) nämns flera faktorer som betydelsefulla för att den negativa situationen kunde brytas. Ett förhållande var områdets samverkanstradition vilket gjorde det lätt för aktörer att vända sig till varandra via både formella och informella kanaler. Helt centralt för mobiliseringsarbetet var ungdomsverksamheternas lokala förankring och att de som personer var välkända i området. När föräldrar och det lokala föreningslivet involverades i mobiliseringen drog man också nytta av det faktum att två verksamheter, Underground och Råslätts sportklubb, bars upp av människor som själva bor i Råslätt och därmed delade oron över att se sin hemmiljö drabbad av social oro. Under sommaren förde ungdomsarbetarna en löpande dialog med stadsdelens ungdomar och engagerade flera av dem, framförallt äldre tonårstjejer, för att de inte stillatigande skulle se på när en liten grupp av killar förstörde för alla andra. Även om *Rapport kring händelserna på Råslätt sommaren 2015* huvudsakligen kan läsas som en redovisning av ett väl genomfört områdesarbete i en känslig situation så avslutas rapporten med kritiska reflektioner kring framtida utmaningar. Flera sådana utmaningar berör vikten av att vidmakthålla, stärka och utveckla samarbetet mellan aktörer som arbetar med områdets

ungdomar. Värdegrundsprojektet har sin utgångspunkt i denna analys och projektets syfte lyder:

att genom ett gemensamt värdegrundsarbete stärka ledare och personal och grupper av ungdomar till ett gemensamt ansvar för bostadsområdets utveckling. Samverkan avser också andra föreningar och kommunala verksamheter som verkar i bostadsområdet. (Jönköpings kommun, 2016a).

Målsättningarna¹ angavs vara:

1. Stärka, stödja och uppmuntra ledare och personal med stort ansvar inom Underground och Stadsgården.
2. Utveckla och träna alla ledare och all personal Stadsgården, Ung Fritid och Unga örnar.
3. Stärka samverkan och fokus i den pedagogiska ungdomsverksamheten genom planering, värdegrundsarbete och strategisk utveckling.
4. Stärka yngre ungdomar, särskilt flickor samt ungdomar som vill lämna destruktiva miljöer. (Jönköpings kommun, 2017).

Föreliggande utvärderingen lägger tonvikten vid projektets *samverkansinriktning* (planering, etablera samsyn och strategisk utveckling) i avsikt att främja och förebygga sociala problem och kriminalitet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med utvärderingen är att belysa och analysera hur projekt *Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt* bidrar till att civilsamhällets aktörer i samverkan med kommunala verksamheter utvecklar ungdomsarbete i avsikt att främja ungdomars integration och delaktighet samt förebygga brott.

Syfte har brutits ner till följande frågeställningar:

1. Vilka förhållande definierar aktörerna som problematiska utifrån risk att ungdomar utvecklar normbrytande beteende och kriminalitet?
2. Hur utvecklar lokala verksamhetsföreträdare organisatorisk samverkan med varandra i avsikt att främja ungdomars delaktighet och att förebygga brott?
3. Vilka främjande och förebyggande aktiviteter introduceras i avsikt att påverka identifierade problem?
4. Hur uppfattar de lokala verksamhetsföreträdarna att ungdomar svarar an på de förebyggande interventionerna och vilka effekter tillskriver de sitt arbete?
5. I vilken utsträckning vilar problembeskrivningar och interventioner på en teoretisk eller empirisk kunskapsbas gällande brottsförebyggande arbete där ungdom utgör målgrupp?

Frågorna är orienterade till sin karaktär och är tänkta att besvaras med beskrivande och analyserande redogörelser av ett lokalt arbete som syftar till att förebygga sociala problem och kriminalitet i en förortsmiljö.

¹ Återgivna målsättningar skiljer sig något från tidigare presenterade målformuleringar (Jönköpings kommun, 2016a), dock inte så mycket att den innehållsmässiga betydelsen förändras.

2 BAKGRUND

Stadsdelen Råslätt

Råslätt är en förort som sedan den stod färdig i slutet av 1960-talet varit kringgärdad av diskussioner som rör sociala problem och hur sådana kan lösas (Mattsson, 1995; Öresjö, 1979, 1994, 1997). Redan 1973, när flera av områdets funktioner ännu inte var utbyggda, påbörjade Öresjö (1979) ett forskningsprojekt som rapporterades i avhandlingen *Fritiden i bostadsplaneringen - resurs eller räddningsplanka?*. Med stor detaljrikedom tecknas bilder av ett nybyggt Råslätt som stod inför utmaningar till följd av att man vid planläggningen av området fokuserat på att bygga funktionella bostäder för att i efterhand kompensera att bostadsområde också var en social plats där människor skulle leva: ”På fritidssidan saknades lokaler helt. Några permanenta sådana skulle inte komma förrän i maj 1971 (fritidsgården) och i februari 1972 (hantverkargården). Från och med 1970 har dock vanliga lägenheter ställts till fritidskontorets förfoganden.” (aa:105).

Ett betydelsefullt skäl till att kommun och bostadsbolag ökade investeringarna i fritidssektorn hänger samman med att Jönköpings socialbyrå presenterade en undersökning där det framkom att antalet barn som aktualiserades hos barnavårdsnämnden var betydligt större än i övriga staden (aa:105). Investeringar inom fritidssektorn fortsatte och 1975 stod Stadsgården färdig, innehållande ”simhall med bastu, sporthall, bowlinghall, bordtennisrum, styrketröningsrum, biljard, barsservering, bibliotek, tidningsrum, samlingssalar, varav en kan användas som biograf.” (aa:94). Stadsgården fyller än i dag en samlande funktion för området och det är i den fastigheten som den kommunala Fritidsgården och Underground bedriver verksamhet. Unga örnar har sin verksamhet i en lägenhet på gångavstånd till Stadsgården. Även om utbudet har förändrats genom åren är det än idag fullt möjligt att känna igen att den bärande tanken om att integrera och samutnyttja resurser varit central sedan Stadsgården etablerades. Öresjö listar flera samordningsfördelar:

- att biblioteket även är skolbibliotek
- att sporthallen är högstadieskolans gymnastiksal
- att badavdelningen används i skolans simundervisning
- att de 4 samlingssalarna även utgör skolans aula, storklassrum och bespisningslokaler.
- att barsserveringen (tavernan) även fungerar som personalmatsal
- Att biblioteket, tidnings- och tidskriftsrum samt biljard- och bordtennisrum även är uppehållsrum för eleverna under håltimmar och raster. (aa:96)

Öresjö menar att det hela tiden existerat två bilder av Råslätt: en ljus bild med trivsel, närhet till vänner och ett varierande socialt liv som blir kontrasterad med en mörk problemorienterad bild som avspeglar sig i statistik kring befolkningssammansättning, inkomstnivåer, beroende av försörjningsstöd och arbetslöshet (Öresjö, 2012 s. 98).

Projektet och dess nyckelaktörer

De tre aktörer som har varit centrala för projektets praktiska genomförande har varit Unga örnar, Underground och den kommunalt drivna Fritidsgården Råslätt. Samtliga organisationer är väletablerade i stadsdelen och har bedrivit verksamhet där under många år. Unga örnar har funnits i Råslätt sedan 1970-talet och vänder sig i första hand till områdets yngre barn. Fritidsgården Underground, en idéburen verksamhet med koppling till Råslätts församlingssamfund, har drivit fritidsgårdsverksamhet i Stadsgårdsskolans källarlokalerna sedan 2007. I samma hus finns också Fritidsgården Råslätt vilken drivs i kommunala regi av Kultur- och fritidsförvaltningen.

Projekt *Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt* har pågått under perioden april 2016 till mars 2018. Finansiering har skett via Jönköping kommuns budgetanslag för integration och delaktighet med en totalsumma av 749 000 kronor. Avsikten med projektet har inte varit att starta en ny verksamhet utan det kommunala anslaget kan snarare ses som ett *erkännande* av ett pågående arbete där politiker genom extra medelstilldelning ökar förutsättningarna för Unga Örnar, Underground och Fritid Råslätt att fördjupa sitt samarbete. Något grovt måttat har det ekonomiska anslaget fördelats lika i tre pottar där en tredjedel använts till personalkostnader, en tredjedel har täckt kostnader för aktiviteter som erbjuds ungdomar och en tredjedel har syftat till kompetensutveckling av ledare och personal.

Styrgruppen för projektet har utgjorts av företrädare från Underground, Unga örnar, Kultur- och fritidsförvaltningen Råslätt samt en representant från stadskontoret och en chef för Kultur- och fritidsförvaltningen (Jönköpings kommun, 2016b). Stadskontorets position i projektet har framförallt varit i en roll av *möjliggörare* (Ronnby, 1995), då denna tjänsteperson backat upp de samverkande parterna, skrivit fram formella underlag och presenterat projektet inför beslutsfattande politiker. Beslut har tagits årsvis med ett första beslut för tiden april 2016 – mars 2017 och ett andra för perioden april 2017 – mars 2018.

3 TEORETISKA RAMAR

Undersökningens teoretiska ramverk har utvecklats kring perspektiv som är vanligt förekommande i litteratur som diskuterar samhällliga strategival som syftar till att påverka ungdomar och deras agerande. Perspektivvalen är *främjande*, *förebyggande* och *gränssättande arbete*.

Den betydelsefulla skillnaden mellan främjande respektive förebyggande arbete består i hur arbetet förhåller sig till uppfattningar om sociala problem. Begreppsmässigt kan det främjande arbetet knytas till en tradition av folkhälsoarbete. Sådant arbete behöver inte nödvändigtvis motiveras av att det existerar en social problematik utan tanken är att man genom proaktiva åtgärder vänder sig till alla ungdomar med en tanke om att främja deras möjligheter att ta del av, och utveckla egna, resurser. Det förebyggande arbetet skiljer sig delvis från ett främjande synsätt då arbetet motiveras av att det föreligger *risk* för social problematik. Förståelsen av vad som uppfattas som risk är dock töjbar och rör sig i ett kontinuum av påtagliga risker, exempelvis upplopp och bilbränder, till förhållanden som bedöms utgöra risk för social problematik om man inte vidtar förebyggande åtgärder, exempelvis brist på framtidstro. I det förebyggande arbetet är det också vanligt att skilja mellan *universella* insatser vilka vänder sig till alla ungdomar, *selektiva* åtgärder som riktar sig till ungdomar som bedöms vara i en riskzon samt *indikerat* arbete som utvecklas kring ungdomar med känd social problematik. Trots skillnader i synsätt på hur social problematik gör sig påmind uppvisar det främjande och förebyggande arbetet stora likheter med varandra. Särskilt påtaglig är överlappningen mellan universellt förebyggande arbete och ett främjandearbete där det är svårt att dra gränser annat än på språklig nivå där främjande arbetet tar fasta på positiva livsbejakande krafter medan det förebyggande arbetet utvecklas kring risk, hot och sociala problem (Forkby, Johansson, Liljeholm Hansson, & FoU i Väst, 2008).

En annan likhet mellan främjande och förebyggande arbete är att de kan knytas till perspektiv som framhåller socialisation som vägledande princip för fostran och kontroll. Tanken är att ungdomsarbetare via kontakt och dialog ska påverka ungdomar i en för samhället, och för ungdomarna själva, gynnsam riktning. Centralt för socialisationsarbetet är att ungdomsarbetarna lyckas etablera kontakt och kan utveckla relationer med de ungdomar de vill påverka. Inte sällan sker det genom organiserade aktiviteter som utformas för att väcka ungdomars intresse och motivation till att delta. Förutom att själva mötet ger ungdomsarbetare möjligheter att påverka ungdomar är det viktigt att aktiviteten utformas så att ungdomar utvecklas och lär sig något, och då inte bara för stunden, utan också för det framtida livet (Andersson, 2005). Insatser som har detta fokus på sociala läroprocesser präglas också av en långsiktighet (Sahlin, 2000:106).

Studiens tredje perspektiv, *gränssättande arbete*, aktualiseras i situationer som påkallar behov av att markera gränser mellan det tillåtna och det otillåtna. Arbetet är mer reaktivt till sin karaktär och inte beroende av att de som gränssätter har utvecklat en relation till det som ska påverkas. Det gränssättande arbetet kan härledas till teorier om social och situationell kontroll. Flera forskare menar att det skett en ideologisk omsvängning där samhällets syn på brott och brottslingar gått från en omtanke om de som avviker (socialisation) till att förordna samhällliga reaktioner i avsikt att garantera medborgarnas trygghet och värna om dem som utsätts för brott. Det gränssättande arbetet kan uppfattas som en "hårdare" reaktion i det avseendet att det markerar mot regelbrott men det kan också uppfattas som en uppfostran med omtanke då avsikten är att förhindra en fortsatt negativ utveckling.

4 METOD

Undersökningen har planerats och genomförts som en processtudie men öppenhet för att preliminära analyser kan ge upphov till nya frågor. Datamaterialet är huvudsakligen baserat på observationer och intervjuer. Samtliga besök i stadsdelen har utnyttjats som *observationstillfällen* som har dokumenterat i fältanteckningar. De deltagande observationerna har huvudsakligen sammanfallit med den s.k. Torsdagsgruppens möten vilka observerats vid tretton tillfällen. Gruppen utgörs av representanter från Underground, Fritid Råslätt, Unga örnar, närpolisen, socialtjänstens fältsekreterare, bostadsbolaget Vätterhem och personal från skolan vilka samlas veckovis för att diskutera den lokala ungdomssituationen. Vid behov kan också Torsdagsgruppen bjuda in personer som vanligtvis inte deltar, exempelvis ledningspersoner från polis och bostadsföretag och representanter från vaktbolag. Vid de observationerna har jag kommit i kontakt med fler än 30 tjänstepersoner som direkt eller indirekt arbetar med ungdomars situation i stadsdelen. Tack vare att jag varit en frekvent deltagare vid gruppens möten har jag dessutom getts möjlighet att träffa flera av dem vid upprepade tillfällen. Observationer har också gjorts vid enskilda händelser såsom ungdomsaktiviteten ”Stadsgårdsfesten” och vid två planeringsträffar som föregick evenemanget. Ett observationstillfälle utgjordes av en nätverksträff där verksamheter presenterade och samordnade sina ungdomsinriktade aktiviteter inför sommaren 2017. En observation genomfördes våren 2018 då jag närvarade när projekt Stärka värdegrund och stabilitet hade en planeringsdag.

Studiens empiriska underlag utgörs också av *intervjuer*. Sammantaget har 16 personer intervjuats vilka varit projektets nyckelintressenter, d.v.s. representanter från Unga Örnar (2 personer), från Underground (1 personer) samt Fritid Råslätt (3 personer). Därtill har intervjuer gjorts med representanter från Områdesgrupp (1 person), högstadieskolan (1 person), Socialtjänstens ungdomsgrupp (5 personer), Socialtjänstens fältgrupp (1 person) samt Områdespolis (2 personer).

Utvärderingen drar också nytta av *kompletterande material* såsom kommunala handlingar rörande projekt Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt samt handlingar som ligger till grund för att stadsdelen Råslätt bedöms vara ett prioriterat område. I denna typ av material går det också att räkna in bostadsföretagets trygghetsunderökningar.

Inspiration för analys har sökts i teori och tidigare forskning med relevans för förebyggande arbete med ungdom och deras livsvillkor i förortsmiljöer som uppvisar likhet med stadsdelen Råslätt. Vid två tillfällen har preliminära analyser kommunicerats muntligt med projektets styrgrupp. Jag har en förtrogenhetskunskap om Råslätt vilket jag uppfattar har varit en tillgång i utvärderingsarbetet. Jag har själv arbetat som socialarbetare i stadsdelen under olika perioder mellan 1985 och 2000. Jag har också haft viss inblick i vad som sker i Råslätt då jag i rollen som lärare och forskare vid avdelningen för socialt arbete i Jönköping mött yrkesverksamma sociologer och också handlett studenter som skrivit om Råslätt.

Jag har valt att klargöra att den faktiska undersökningsorten är Råslätt. Redan i projektnamnet, *Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt*, framgår stadsdelen namn och i kommunala handlingar som ligger till grund för projekt klargörs namn på de föreningar som ingått i projektet. Det är dock inte oproblemiskt att redovisa undersökningsorten med tanke på att det blir svårare att dölja vilka individerna är som bidrar med information. Samtliga intervjupersoner har informerats om detta förhållande men ändå valt att medverka. Flera av dem har menat att de redan är offentligt kända som representanter för sina respektive verksamheter och gärna agerar som offentliga uppgiftslämnare. I framställningen har jag dock undvikit att presentera dem under personnamn för att istället framhålla deras funktion, exempelvis skolкурator, områdespolis eller socialsekreterare.

5 UNGDOMSTID I RÅSLÄTT – PROBLEM OCH UTMANINGAR

Den centrala fråga som behandlas i avsnittet är: *Vilka förhållande definierar aktörerna som problematiska utifrån risk att ungdomar utvecklar normbrytande beteende och kriminalitet?*

Oförtjänt negativt rykte

När intervjupersoner besvarar frågor om hur de ser på Råslätt som stadsdel så menar de att det florerar negativa uppfattningar som inte stämmer med deras egna intryck.

Det är en stadsdel som jag tycker har ett ganska oförtjänt rykte i media och i samhället. Man pratar om Råslätt på ett sätt som jag inte känner igen.
[Fältsekreterare]

Samstämmigt ifrågasätter intervjupersonerna bilden av att Råslätt skulle vara ett särskilt problematiskt område. Genomgående modifierar de bilden av stadsdelen som farlig utan att för den skull helt avvisa att det kan finnas problem.

Överlag är det lugnt på Råslätt. Alltså att gå här i området. Men så händer det mycket bakom stängda dörrar och ungdomar som stökar till det på kvällar. Men då är inte vi här. Men det är inget område som man är rädd att gå i när man kommer till sin arbetsdag. Nej, det är inte på den nivån. [Socialsekreterare A]

Just ordet ”lugnt” är något som återkommer när de gör övergripande och generella uttalanden. Det här sättet att modifiera bilden av Råslätt hänger samman med en medvetenhet om att negativa stereotyper innebär risk för stämpling: *Media och sådant stärker att det är farligt i förorten och det blir stereotyper och fördomar. Så det är svårt.* [Fritidsledare A]. Denna intervjuperson, som själv bor i stadsdelen, kan också personligen möta kommenterar där det framgår att andra uppfattar Råslätt som lågstatusområde.

Ibland kan någon fråga: – *Var bor du?* Och säg att jag jobbar i Bankeryd eller något sådant [och jag svarar]: – *Jag bor på Råslätt.*
– *Va, bor du kvar där?*
Så jag är fortfarande där nere. [Fritidsledare A]

För den stora majoriteten boende är det något negativt att tillskrivas status av att vara ”där nere” men precis som Hammarén (2005) konstaterar kan erfarenheten från den ”farliga förorten” användas som resurs bland vissa ungdomar, exempelvis unga killar som i konstruktion av manlighet vill förstärka bilden av sig själva som farliga. I Råslätt finns en grupp av killar som gärna framhåller just ”förorten” som en del av sin identitet:

Men killarna som går här, vi säger några, tio [stycken], de har samma kläder, samma musik och samma stil som många andra. Det finns en målgrupp och de har blivit många i Sverige. Och man ska inte ignorera dem utan jobba mot det här.
[Fritidsledare A]

En socialsekreterare notera också av att vissa ungdomar gärna framhåller att de lever i ”orten”:

Man märker attityden. [...] man hör ju att det är orten liksom. [...] Det är så intressant, vad de lägger för värderingar i det, och hur viktigt det är. Den här stadsdelen och hur de identifierar sig med den och andra stadsdelar i andra delar av landet. [Socialsekreterare B]

En stadsdel i olika versioner

I allmänhet brukar människor som känner till hur någonting är uppfattas som initierade men när det kommer till "betongförorter" menar Arnstberg (2000) att det inte alls är självklart att förortsbor själva kan göra anspråk på att veta mest om sin stadsdel. Att det råder ett spänningsförhållande mellan olika sätt att beskriva förorter diskuterar Törnqvist (2001) genom att skilja mellan *storsamhällets perspektiv* och *lokalsamhällets perspektiv*. Enligt honom etableras storsamhällets perspektiv av människor som saknar lokal förankring i förorten. För dem utgör stadsdelen ett objekt för jämförelser av negativa avvikelser i förhållande till önskvärda och rådande samhällsideal. I kontrast till detta kan lokalsamhällets perspektivet uppfattas som ett alternativ där människor med lokal förankring presenterar "en motbild av sanningar, känslor och värderingar. men också påbyggd med myter och konstruktioner..." (Törnqvist, 2001, p. 31).

Det finns flera versioner av hur stadsdelen Råslätt kan uppfattas. Tre av versionerna kan liknas vid storsamhällets perspektiv. En version underbyggs av Polismyndighetens nationella operativa avdelning som listat Råslätt som ett "utsatt område" (2015, 2017), vilket här syftar på ett område som har *låg socioekonomisk status* och att det finns en *kriminell påverkan på lokalsamhället*. En annan version erbjuder Jönköpings kommun som talar om Råslätt som ett *prioriterat område* då stadsdelen i jämförelse med ett kommungenomsnitt präglas "av en högre grad av arbetslöshet och en större ohälsa samtidigt som förvärvsfrekvensen, utbildningsnivån och inkomsten är lägre. Andelen utrikes födda personer och personer med utländsk bakgrund är betydligt högre..." (Jönköpings kommun, 2016b: 23). En tredje version erbjuder bostadsföretaget Vätterhem som med årliga enkätutskick till hyresgäster tar fram ett *Nöjd kundindex (NKI)* (Vätterhem, 2016, 2017). I deras beskrivning framgår det att de boende trivs i Råslätt, de känner sig trygga i området och att hyresgästerna gärna rekommenderar andra att flytta till stadsdelen. En relevant uppgift för denna studie är att de boendes skattning av upplevd trygghet befinner sig i den övre kvartilen när värdet jämförs med alla svenska företag som använder sig av detta benchmark-instrument vilket kan framstå som motsägelsefull mot en polisär uppfattning om det utsatta området.

Med delvis samma rapporter som underlag och genom att intervjua tjänstepersoner har två socionomstudenter (Ekström & Hellsten, 2017) gjort en diskursiv analys över hur Råslätt framställs. Samtliga personer som intervjuades var medvetna om att de via sin rapportering bidrog till förenklingar som i värsta fall riskerade att ge en stereotyp bild av stadsdelen men såg ändå sina undersökningar som värdefulla. Enligt talespersonen för polisen var ett centralt värde med underökningarna att öka kunskapen om brottslighet i avsikt att kunna identifiera vem som lämpligen borde agera medan kommunens talesperson såg det som viktigt att undersöka de socioekonomiska förhållandena för att kunna klarlägga vilka områden som är i behov av extra resurstilldelning. Bostadsbolagets talesperson såg det centrala syftet med deras undersökningar som ett förbättringsarbete för att utveckla den egna verksamheten.

Avsikten med den här redogörelsen över stadsdelens olika versioner är inte att slå fast vilken version som är mest sann och riktigt utan ska ses som ett sätt att förmedla att lokalt verksamma aktörer behöver förhålla sig till "storsamhället" rapportering. Det går heller inte säga att intervjupersonerna representerar en röst från "lokalsamhället". En kommunalt anställd person föredrar att tala om stadsdelen som ett prioriterat område och menar att utsatt område är ett polisärt uttryck: *Utsatta områden. Det är ju polisens termer och de kommer med den här rapporten om de utsatta områdena varje år. Och då brukar Öxnehaga alternativt Råslätt ligga lite långt ner på listan som ett gränsfall.* [Ordförande områdesgrupp]

Tillgången till olika verklighetsbeskrivningar innebär att lokala aktörer har möjlighet att välja mellan olika faktaunderlag när de söker argument för sin egen uppfattning.

Grejen är ju den att vissa myndigheter vill gärna få fler resurser till Råslätt. Alltså det ligger något motsägelsefullt i det. Till exempel Närpolisen. Om det sägs vara särskilt utsatt får de ju mer resurser att jobba med droger och de kan vara här mer, eller hur? [Underground]

I citatet uppfattar en representant från civilsamhället att myndigheter kan ha egna intressen i att framhålla sanningshalten i en viss version. Ett annat exempel som belyser hur ”storsamhällets” versioner blir till argument i stadsdelsarbetet var när Underground inför sommaren 2017 framhöll att stadsdelen både var utsatt och prioriterad när de efterfrågade ökad närvaro av polis och socialtjänstens fältsekreterare. Under det mötet framkom att polis och fältenhet valt att prioritera arbetet mot en annan stadsdel, Öxnehaga, eftersom de bedömde situationen som mer orolig där. Vid ett senare intervju tillfälle kommenterar Underground just detta möte:

Öxnehaga har ju varit mer problem sista året än vad Råslätt har varit. Och då har man tagit, försökt att få... Våra poliser och våra fältare har ju behövt jobba där. Och hur smart är det? [...] Brinner det en papperskorg så blir det resurser och brinner det ingenting, eller inte på länge, då tas det bort resurser. Alltså, det är ju intressant om det är en för- eller nackdel att vara nummer femtiotre på listan [av utsatta områden]. [Underground]

En slutsats som kan dras av det besked som lämnades till Underground är att en idéburen och lokalt orienterad organisation behöver förhålla sig till att man ur ett centralt kommunövergripande perspektiv gör prioriteringar bland sina prioriteringar, eller som i polisens fall, konstaterar att dagsaktuella bedömningar över vad som ska bedömas som ”utsatt” inte går hand i hand med årsrapporter som polismyndigheten erbjuder på nationell nivå.

Vikten av sociala relationer

För att förstå Råslätt som stadsdel framhåller intervjupersonerna vikten av att utveckla sociala relationer.

Om man ser Råslätt och liknande områden så har vi alltså en relationskultur. [...] Det betyder att det viktigaste inte är *vad* som sägs, utan *vem* som säger det. Den personen måste ha legitimitet. [Ordförande Områdesgrupp]

Den övervägande majoriteten av de som arbetar inom Fritid, Underground och Unga örnar bor, eller har tidigare, bott i Råslätt. Det främjar deras legitimitet eftersom de själva har en förtroendehetskunskap om hur det är att växa upp och leva i stadsdelen.

Det finns en gemenskap. Om du går ut finns en massa föräldrar. [...] Här går alla ut i gårdarna, man växer upp i gårdarna. Man växer upp i RSK [Råslätt Sportklubb], man växer upp tillsammans. Man har gemenskapen och händer det någonting så vet man vem det är. [Fritidsledare A]

Går man på promenad i området med en ungdomsarbetare som har lokal förankring kan man räkna med att denne återkommande stannar upp för att växla några ord med människor man möter långt vägen.

Jag kommer aldrig hit när jag är ledig. Jag vill inte se Råslätt då. När jag går och köper snus så brukar jag vänta till det blir kväll och det är minst folk där uppe [i centrum]. När jag går ut på rast så bränner jag minst 25 30 minuter av min rast för

att jag blir uppehållen. Det är alltid någon förälder som ska fråga någonting. Och sedan står man och pratar med någon. [Fritidsledare D]

Även om det framstår som krävande att hela tiden involveras i informella samtal så är de betydelsefulla för att vidmakthålla och utveckla relationer.

Det är ofta därför föräldrarna kommer till oss. För att de vet att vi kan systemet, är förankrade och vi har relationerna i samhället med politisk ledning och alltihop. Men jag har bott här i över trettio år och alla vi [i Underground] har bott här länge och är förankrade. Mina barn har växt upp här och så. Då har man liksom båda [världarna] och det har ju [Fritidsledare D] och [Fritidsledare E] också. [Underground]

Socialtjänstens personal möter inte samma respons i sina kontaktförsök.

Det finns ett allmänt förakt mot myndigheter på området. Så man springer inte till socialtjänsten det första man gör när man behöver hjälp. Man håller ihop, mot socialtjänsten och mot polis. Det är ju svårt... ungdomarna pratar inte så mycket om varandra, vuxna försvarar sina ungdomar för man upplever ett hot och inte ett stöd. Det är svårt att komma in och komma åt detta. [Socialsekreterare A]

Det finns inslag i relationskulturen som tyder på att man förväntas vara skeptiskt och misstänksam mot tjänstepersoner med formella myndighetsuppdrag. När det kommer till ungdomar menar en fritidsledare att attityden bland dem *”är lite så att man inte ska prata med polisen”* [Fritidsledare D]. En socialsekreterare breddar resonemanget genom att framhålla att avståndstagandet också kan bero på att människor som lever i en miljö där alla känner alla kan uppleva skam om det blir känt att de har kontakt med socialtjänsten.

Jag tror att skammen att vara aktuell på socialtjänsten, att det är det som är svårt. Jag tänker på att i invandratäta områden är det överhuvudtaget skamligt att ha med socialtjänsten att göra. Då har du misslyckats som förälder med dina barn. Och de vill ju inte... även om de har ett hur stort nätverk som helst så är det inte direkt så att vi får med oss det nätverket. För de har ju inte pratat om varför de är på socialtjänsten. Och då blir de ju fientliga [till oss] istället för att tänka att man kan hjälpas åt på något bra sätt. Det skulle vara jättepositivt om någon sa: – *Självklart så snackar vi med kompisarnas föräldrar och försöker göra något åt det här.* [Socialsekreterare B]

Att det finns en skeptisk inställning till att prata med polis och socialtjänst innebär inte att det är omöjligt för sådana yrkesgruppers möjligheter att vinna förtroende. De poliser som intervjuats i studien uppfattade sig själva och av andra som väl kända bland ungdomar trots att de inte arbetat i stadsdelen så länge. En liknade slutsats kan göras kring socialtjänstens fältsekreterare som redan efter ett halvår var välkänd bland tonåringar. Det här kan ses som uttryck för att tjänstepersoner genom att investera tid i stadsdelen kan vinna förtroende bland boende trots att de inte delar deras förortserfarenheter. Med tanke på att tid för ungdomar ibland kan betyda att en skoltermin är *”en evighet”* och att det som hände för ett år sedan är *”förr i tiden”* kan relationsskapade arbete med ungdomar gå relativt snabbt.

Under den lugna ytan

När intervjupersonerna uttalar sig om stadsdelen framhålls att den övervägande majoriteten utgörs av skötsamma ungdomar och att det egentligen bara är en mindre del som agerar med påtaglig problematik.

Alltså många [ungdomar] vill göra sina föräldrar stolta. Vill plugga men så finns det en del, säg att det är fem sex stycken som inte vill, bland alla ungdomar. De andra vill. [...] De går teknisk, de går natur och de går ekonomisk. De är duktiga alltså. [Polis A].

Det är slående att Torsdagsgruppens träffar i regel inleds med att situationen beskrivs som ”lugn” även om diskussionen sedan berör händelser med problematiska inslag.

Tordagsgruppen, anteckning: Deltagarna informerar varandra om läget med fokus på om det är några problem. Det är lugnt men samtidigt redogörs för episoder där unga män uppträder med negativ attityd. En hemkunskapslärare har mötts med kommentaren: – *Sug min kuk!*. På fritidsgården har det varit en del tjat kring hur ungdomar ska få använda datasalen. Ungdomarna uppfattar att personalen ger olika besked och de fritidsledare som säger nej blir pressade och får höra att de inte är lika ’snälla’ som de andra.

Ett annat exempel, fem veckor senare:

Tordagsgruppen, anteckning: Den allmänna bedömningen är att det är lugnt på området. Fritid nämner att de haft riktade aktiviteter med en grupp av 26 killar (från åk 8) med paintball. Polisen informerar att de inlett förhör med ungdomar som är misstänka för misshandel. Socialtjänsten har också börjat utredningar kring dem.

Underground berättar att de i helgen hade problem med en del yngre killar som ville ta sig in i lokalen under den tid som reserverats för tjejer. Äldre killar (åk 9 och gymnasiet) tog ansvar för situationen och talade de yngre killarna till rätta och förklarade att en verksamhet som Underground drivs med frivilliga krafter – något de borde tänka på för att inte riskera att verksamheten upphör.

Vätterhems representant efterfrågade gruppens tankar om vad man kan göra för att utveckla området ur ett ungdomsperspektiv. I diskussionen påtalar Underground att tjejer vanligtvis söker variation kring det de gör och inte verkar vara lika orienterade kring en aktivitet som killar kan vara. [...] Vätterhem funderar på att komma till gården för att höra med ungdomarna själva vilket alla tycker är en bra idé.

Analyseras Torsdaggruppens möten med ett problemorienterat fokus framkommer att problem existerar och förstås på olika nivåer. En del problematik länkas till en samhällsnivå där stadsdelens socioekonomiska villkor har betydelse. Exempelvis identifieras trångboddhet som en förklaring till att vissa barn har svårt att läsa läxor i hemmet. Trångboddhet kan också ses som en delförklaring till varför killar i mellanstadieåldern vistas ute sent på kvällarna vilket i sin tur riskerar att göra dem mottagliga för äldre ungdomars negativa påverkan. Det finns också en medvetenhet om att en del ungdomar saknar sociala kontaktnät som kan hjälpa dem in på arbetsmarknaden och de som brister i självförtroende och därför inte ser framtida högskolestudier eller hela arbetsmarknaden som öppen för dem.

Rent generellt diskuteras problem med en förståelse av ungdomstid som en fas i livet där frågor om vem man är och vem man vill bli kan ge upphov till osäkerhet: ”*Det beror ju på någonting*

också att du blir stökig, att du hamnar i den situationen. En del är kanske risksökande och går igång jättemycket på andra miljöer, andra är trasiga på olika sätt. Ibland är det familjen som är trasig.”[Fältsekreterare].

Eftersom ungdomstid är en tid att testa gränser, söka nya sociala sammanhang och pröva sig fram kan det ibland gå snett utan att det inträffade uppfattas så allvarligt att det behöver få framtida negativa konsekvenser. Det är utifrån en sådan förståelse som ungdomsarbetarna utvecklar främjande, förebyggande och gränssättande arbete. Med en lyhördhet för vilka problem som är dagsaktuella utvecklas kompensatoriska insatser i avsikt att motverka problem, exempelvis genom att yngre ungdomar ska känna sig trygga när de besöker verksamheterna, att tjejer inte ska behöva hantera negativa och nedsättande kommentarer eller att man som ung ges möjlighet att pröva nya saker utan att bli utskrädd för att man ännu inte behärskar det lika bra som andra. En återkommande tematik som aktualiseras är hur en grupp äldre tonårskillar skapar oro i miljön. Problembeskrivningen kring dem är att de rör sig i ett gränsländ av droger, våld och kriminalitet där vissa tagit steg i riktning mot en kriminell identitet medan andra befinner sig i en uppenbar riskzon för att göra det. Gentemot ungdomar med en sådan identifierad social problematik hamnar ungdomsarbetarna ofta i konflikter eftersom killarna befinner sig i den offentliga miljö som Stadsgården erbjuder utan intresse för de aktiviteter som fritidsgårdarna erbjuder.

När det bränner till

Sommaren 2015 med brinnande bilar, stenkastning och skadegörelse bryter mot det som ryms inom en ”lugn” situation med hanterbar problematik.

Utvärderaren: De byggde barrikader?

Underground: Ja, precis. Och kastade sten på bussar och väktare och i mycket större omfattning än vad media rapporterade. Och det var ju helt riktat mot kommunen och i viss mån Vätterhem. [...] Skolbyggnader brann, socialtjänstens bilar brann.

Under de år som projekt *Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt* pågått har det inte inträffat något som varit i närheten av den situation som rådde sommaren 2015. Intervjupersonernas svar tyder på att det finns en viss grogrund för samhällskonflikter då det i varje generation av tonåringar finns en mindre grupp av killar som själva uppfattar sig som något av samhällets outsiders.

Så det var problem den sommaren. Och första dagen såg jag direkt att det var tio ungdomar. Och i varje generation kommer det en som är lite så där stöddig. Men i den generationen var det många och de var en grupp. [Fritidsledare A]

Ungdomsarbetarna menar att sommaroroligheterna 2015 påverkades av att det i den ungdomsgenerationen fanns de som såg ”upp till de där gangsterrapparna” [Fritidsledare A], som i sångtexter manar förortens ungdom att attackera samhällsinstitutioner som svar på social orättvisa och diskriminering. Ungdomskulturella influenser av detta slag gav näring till att killarna uppfattade sin ”ort” som en del av ett större sammanhang: *”Det blir en hårdare attityd. Det är ju inte så konstigt, kolla hur det ser ut i Malmö och i Stockholm. Där är det ju den attityden och det är klart att Jönköpingskillar hänger på det.”* [Socialsekreterare B].

Intervjupersonerna menar att det under våren 2015 inträffar flera saker som killgruppen tog som intäkt på att de verkligen var utsatta för orättvis behandling. *Man blev så arg för att man fick olika domar och liknande och då blev det attack på samhället.”* [Underground]. Intervjupersonerna kommenterar flera saker som killarna kom att uppfatta som orättvis behandling.

Så det var ungdomar som hade ett stort missnöje mot samhället, mot polisen. De hade alla fått domar, de var misstänkta för misshandel, stöld och allt det här. [Fritidsledare D]

En av de drivande hade ”stort inflytande och fick med sig ett femtiotal i ett gäng som sa: – *Vi kommer förstöra hela Råslätt!* [...] Vissa var väldigt skötsamma och hade det jättebra i skolan men de triggades upp. Och vissa kom med och sa: – *Nu ska vi bränna upp en bil!* Det var många som var med i det, också ordentliga killar. [Fritidsledare A]

Jag hade fem veckors semester men jag hade säkert fem samtal per dag från [Fritidsledare A, Fritidsledare B och Underground]: – *Hur gör vi nu? – Vad tycker du?* Jag var mycket i Göteborg och i Stockholm. Men sedan ringde [min chef] till mig. [...] Så jag avbröt min semester och kom tillbaka. Och då såg jag ju de här 25, 30 och upp till 40 ungarna varje kväll. Väldigt missnöjda. De var arga på mig. De var arga på polisen, de var arga på fält, de var arga på soc. De var alltså arga på allt möjligt. [Fritidsledare D].

Redan i inledning av utvärderingen nämns att man i Råslätt relativt snabbt fick kontroll på situationen. Detta mycket tack vare en social mobilisering där lokalt föreningsliv i samverkan med offentliga institutioner också engagerade stadsdelens invånare. Även om sommaroroligheterna inte ses som representativa för hur det är i Råslätt så utgör erfarenheterna ändå något av en referenspunkt i det lokala arbetet. Strategival för detta berör i hög grad samverkan och diskuteras i nästa kapitel.

6 RÅSLÄTT I SAMVERKAN

Den centrala fråga som behandlas i avsnittet är: *Hur utvecklar lokala verksamhetsföreträdare organisatorisk samverkan med varandra i avsikt att främja ungdomars delaktighet och att förebygga brott?*

En infrastruktur av samverkansmöjligheter

Intervjupersonerna menar att det finns goda förutsättningar till att samarbeta i Råslätt.

Jag upplever en väldig vilja att ta kontakt med varandra. Att vi jobbar för samma sak utifrån ungdomarnas bästa. Och det tycker jag inte alltid har framkommit. Man pratar om Råslättsandan. [Fältsekreterare].

Det går knappast att skriva om Råslätt utan att nämna *Råslättsandan*. Öresjö (1994) menar att den ”växte fram bland de anställda under områdets första svåra år [...]. Mest karaktäristiskt för detta arbetssätt är det nätverk som utvecklats på lokal bostadsområdesnivå mellan olika verksamhetsorgan samt möjligheten att jobba på många olika sätt.” (aa:15). När en relativt nyanställd fältsekreterare refererar till Råslättsandan tyder det på att idén om Råslätt som en god miljö för samverkan är något som förmedlas mellan generationen av tjänstepersoner. Betydelsen av att se sig själv involverad i en tradition ska antagligen inte underskattas, särskilt inte när denna minns som positiv. Ett förhållande som underlättat möjligheterna att förmedla historik är att den är dokumenterad och finns tillgänglig i studier (exempelvis Mattsson, 2016; Öresjö, 1979, 1997).

Traditionens betydelse framgår också när intervjupersoner framhåller kontinuiteten i arbetet: ”På Råslätt har det varit ett långsiktigt arbete, det är inte bara nu på ett eller två år som man har byggt upp allt.” [Fritidsledare A]. I en miljö av samverkan visar det sig att aktörerna, oaktat projekt *Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt*, redan känner varandra.

Unga örnar A: En del av våra ledare har ju gått Undergrounds ledarskola. Innan vi började värdegrundsprojektet har vi ett samarbete. Fast det har blivit mer sedan det började.

Utvärderaren: På vilka sätt har det blivit mer?

Unga örnar A: Vi har mer kontakt och... ja, vi utbyter erfarenheter. [...] Nu har jag kommit med i Torsdagsgruppen. Innan var jag bara med i styrgruppen för Värdegrundsprojektet men det är ju bara ett par gånger om året.

Citatet belyser att projekt *Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt* kan uppfattas ingå i det som Öresjö (1997: 181 f.) liknar vid en *pärlandsstrategi*. Med det avses att projekt länkas till varandra likt pärlor i ett radband vilket skiljer sig från temporära *spjutspetsprojekt* som ur ett perspektiv av lokalsamhället kan uppfattas komma ”ovanifrån” eller ”utifrån”. I en diskussion om förortstjejjers möjligheter till inflytande framskymtar en skeptisk inställning till att låta det lokala arbetet styras av projekt och yttre influenser.

Tanken dök upp hos mig förra året när kommunen erbjöd all fritidspersonal att åka upp till Stockholm på en konferens som var riktigt ruskigt dyr. Och då började jag googla på alla som skulle medverka och det visade det sig att de flesta aldrig hade gjort det i praktiken, utan de hade utvecklat olika teorier, eller gjort något kort projekt. Då tänkte jag att här har vi haft [verksamhet] i så många år. Underground har jobbat i tio år med tjejer i stor skala, Unga Örnar och Mix Dancers har också jobbat med det. Och nu har vi sista året också fått med RSK. [...] Och jag menar att det blir lite konstigt att kommunen skickar folk till en hög kostnad när man faktiskt har det i kommunen. [Underground]

Ett förhållande som underlättar samverkan är att det finns samsyn i hur Råslätt ska avgränsas som geografisk plats. Det skiljer Råslätt från andra kommundelar där områdesgränser kan bli föremål för diskussion om vad som ska räknas som ”gamla”, ”nya”, ”övre”, ”nedre” eller liknade försök till preciseringar. En annan rumslig dimension som underlättar samverkan är att verksamheter i Råslätt finns på relativt kort avstånd i förhållande till varandra. Det skapar förutsättningar för en informell samverkan vilket blir tydligt när det gäller Underground och Fritid Råslätt som genom att samutnyttja Stadsgårdens lokaler möts på daglig basis. I Stadsgården ryms också bibliotek, badanläggning, motionshallar och stadsdelens högstadieskola vilket innebär att väldigt många människor ges möjlighet att interagera med varandra. Unga Örnar bedriver sin verksamhet i en lägenhet men då den ligger på gångavstånd till Stadsgården kan de mycket enkelt ta del av det som sker kring Stadsgården.

Samverkan och sociala relationer

Det har redan framkommit att förmågan att utveckla sociala relationer är viktigt. Med hjälp av benämningarna ”flerdimensionella relationer” och ”endimensionella relationer” (Henning, Lieberg, & Palm Lindén, 1987) går det att visa att Råslätt som lokalt sammanhang för samverkan varierar mellan aktörer. När det gäller representanter från Fritid, Underground och Unga örnar så utvecklar de flerdimensionella relationer till varandra. Vid flera tillfällen har jag noterat att de besitter en ”mångkompetens” då de växlar mellan en verksamhetsroll, i vilken jag intervjuat dem, och roller av att vara hyresgäst, fotbollstränare, förälder, släkting eller medlem i någon av stadsdelens religiösa eller politiska sammanslutningar. Den här mångsidiga involveringen i Råslätt har fått mig att ställa frågor om hur aktörer ser på relationen mellan verksamhetsuppdrag och det privata livet.

Många säger så här: Det privata och rollen ska kopplas bort. [...] Jag ser det som en livsstil och inte bara som ett jobb. När jag jobbar som fritidsledare så jobbar jag för samhället och för människor och det är inte så att jag slutar hjälpa när jag går hem. Lite så känner jag personligen. [Fritidsledare A].

En miljö som präglas av flerdimensionella kontaktytor tycks bidra till att individer friktionsfritt rör sig mellan olika verksamheter. Exempelvis kunde ungdomar som gjort sig kända som lämpliga ledare inom Unga Örnar eller Underground komma ifråga för kortare anställningar inom Fritidsförvaltningen. Ett annat exempel på rollbyte var när en ungdomsarbetare avslutade en projektanställning i den lokala idrottsföreningen för att kort därpå ansluta till samverkansnätverk men då projektanställd av Skol- och barnomsorgsförvaltningen. Helhetsintrycket är att övergångar mellan olika roller och verksamhetsuppdrag sker helt okomplicerat eftersom personer som förflyttar sig mellan verksamheter fortfarande ses arbeta i området och för Råslätts bästa. Det finns dock skäl att problematisera förhållandet eftersom samverkansparter som inte själva är en del av denna relationella variation kan få svårt att bedöma i vilken egenskap en person deltar i möten. Frågan aktualiseras i första hand för yrkesgrupper som polis och socialarbetare vilka i sina befattningar har högt ställda krav på tystnadsplikt.

Benämningen ”endimensionella relationer” används för att ringa in aktörer vars motiv för att samverka utgår från en professionell roll. I den här studien rör det sig framförallt om polis, socialsekreterare, skolkuratorer, lärare och fältsekreterare. En aktör som utvecklar samverkan genom endimensionella relationer ska inte uppfattas som mindre engagerad. Den väsentliga skillnaden mellan dem och de lokalt förankrade ungdomsarbetarna ligger i att motiv och legitimitet för att delta i samverkan definieras av den egna professionella rollen.

Samverkan och ideologi

Olikhet i hur aktörer förhåller sig till lokalsamhället går att diskutera som ideologiska skillnader. Områdesarbetet av det slag som finns och har funnits på Råslätt kan kopplas till det som i litteraturen går under namnet *Community Work*. Enligt Hutchingson utvecklas *Community Work* med ”ett *samarbetsinriktat fokus där personer anställda i välfärdsstaten, intressegrupper, frivilligorganisationer och/eller företag arbetar för att på kollektiv nivå förbättra eller förebygga problematiska levnadsförhållanden i lokala samhällen.*” (Hutchinson, 2009:15, min översättning). Som ideologi betraktat hade samhällsarbete en stark ställning vid 1970-talets mitt för att därefter utmanas av ideologier där verksamhetlogiken eftersträvar effektiva organisationer. Sådana målstyrda ambitioner går inte alltid hand i hand med långsiktigt och relationskapande arbete. Intressant i sammanhanget är att Öresjö redan i mitten av 1990-talet noterade en påtaglig oro bland lokala aktörer som såg något hända: ”De har svårt att sätta ord på vad det är, men någonting håller på att hända med den mångomtalade Råslättsandan, både i samarbetet mellan olika parter men också i arbetet inom de egna organisationerna.” (Öresjö, 1994: 32).

Områdesgruppens ordförande: En fara i det här är ju stuprören. Och vi har fått mycket mer stuprör, helt enkelt. [...] Tidigare hade skolförvaltningen rätt mycket folk på Tornfalksgatan. Där satt en områdeschef som kunde lukta sig till lite vad som hände. Och där fanns placeringsassistenter till förskolan. Och de kunde ju allt det här.

Utvärderaren: Vad sitter sådana funktioner idag?

Områdesgruppens ordförande: I Huskvarna.

Utvärderaren: Centraliserat?

Områdesgruppens ordförande: Ja, centraliserat. Områdeschefsnivån finns inte längre kvar utan vi har en massa rektorer och de har till sin chef en grundskolechef. Så det finns ingenting där emellan.

Socialtjänsten är också en verksamhet som förändrats: ”Det har ändrat sig på mina elva år. Det har blivit mycket annorlunda. Mycket mer strikt sedan jag började.” [Socialsekreterare A]. En förändring som nämns är att socialtjänsten arbetat fram nya rutiner för hur de utreder barnavådsanmälningar.

Om det händer någonting, om en ungdom [...] gör en grej då kommer man till *Mottagningsgruppen* som sitter i stan. Och de gör första bedömningen om det ska vara något. Blir det utredning så kommer de till oss [Ungdomsgruppen Råslätt]. Här ska det utredas snabbt som satan. Sedan om vi bedömer att det behövs en insats så ska det till någon ytterligare. Och tiden har gått och den motivation som fanns precis när det hände finns nästan inte kvar. Och de [familjerna] har träffat flera och berättat sin historia om och om igen. Så det är ju en kedja som inte... Vi blir ju bra på det lilla vi gör, eller lilla, nu gör vi ganska mycket men [...] vad händer med familjerna som går igenom löpandebandsprincipen? [Socialsekreterare A].

Det går att diskutera om inte administrativa rutiner bidragit till en individualisering av ungdomsproblematik där stadsdelens livsförutsättningar ges en underordnad betydelse. I ett tänkt exempel kan två killar som gör ett brott tillsammans innebära att den ena, som redan är känd på kontoret, startar sin kontakt direkt med handläggare i Råslätt medan kamraten, om denne inte är känd, möter socialsekreterare i centrala staden. Centraliseringstendenser inom socialtjänsten gör sig också påmind när ungdomar erbjuds öppenvårdsinsatser. Tidigare fanns det en öppenvårdsmottagning i Råslätt men efter en omorganisering för nästan 20 år sedan är den lokaliserad till centrala Jönköping.

Socialsekreterare C: De har ju samtalsbehandling på sitt kontor [i centrala Jönköping].

Utvärderare: Så de kan sakna kännedom om stadsdelen?

Socialsekreterare A: De finns inte här. Sedan så jobbar de med ungdomar som är från den här stadsdelen och från andra områden. Distrikt Söder är större än bara Råslätt också för oss. Det är inte bara Råslätt utan det är mycket större. Men det är den inputen de får, att de träffar ungdomar härifrån. Men inte mycket annat. De är aldrig här. Jo, någon gång kanske de går på ett hembesök, men de har inte lokalkännedom.

Kommentaren om att det är möjligt att arbeta med problematiska förhållanden i Råslätt utan lokalkännedom är intressant. Detta då den ursprungliga tanken med att lokalisera socialkontoret i stadsdelen sågs som ett sätt att komma människor nära och genom det få en ökad förståelse för deras situation. Polisen arbete i Råslätt förhåller sig också till en geografi som går långt utanför Råslätts fysiska gränser:

När vi började så var det bara Råslätt och Barnarp. Och sedan kom det en omorganisation för någon månad sedan och då tog man bort Barnarp så nu har vi Råslätt, Jönköpings city och Rosenlund. Och Ekhamnen. Det är väl de fyra områden som vi har. [Polis B].

Brobyggande kontinuitet

Ett negativt förhållande som påverkar samarbetet är att det inom vissa professionsgrupper råder en hög personalomsättning.

Fritidsledare D: Under mina tio år så har vi bytt fältassistent vart annat år. Det är aldrig bra. Vi har bytt rektor vart annat år ungefär. Vi har haft fem rektorer under mina tio år. Det är inte bra det heller. Områdespoliser har bytts ut, fältassistenter har bytts ut men stommen är kvar.

Utvärderaren: Stommen. Då är det Fritid?

Fritidsledare D: Jag kan tycka att stommen är Fritid Råslätt och Underground.

Att uppfatta Fritid Råslätt och Underground som stommen i det lokala ungdomsarbetet är ingen överdrift. I jämförelse med andra aktörer finns det i deras verksamheter människor som varit engagerade i många år. Områdesgruppens ordförande kommenterar också förhållandet: "Det är sårbart och skulle en sådan som [Underground] försvinna, eller om [Fritid D] försvinner. För de två är ju grundbulven. [Områdesgruppens ordförande].

Studien visar att aktörer med ett långvarigt engagemang i stadsdelen fyller flera viktiga funktioner. En är att de erbjuder stöd till nyrekryterad personal när de bekantar sig med stadsdelens ungdomar.

Man stödjer varandra. Jag tycker man ska stötta varandra. Alltså om det kommer in en fältare på gården och ungdomarna betar sig illa. Då går man [för att] visa att man är enade som personal. Splittring är inte bra för området och verksamheten. [Fritidsledare A]

Aktörer med lokal förankring är också medvetna om att deras egna attityder till samverkande parter är något som ungdomar noterar.

Ungdomar ser ganska snabbt om jag ogillar polisen. Om jag inte gillar [min kollega] eller om jag inte gillar fältsekreteraren. De märker att det inte stämmer. [Fritidsledare D].

Polis och fältsekreterare är medvetna om att deras möjlighet att utföra sina arbetsuppgifter är avhängigt deras samarbete med fritidsledare.

Har jag inte kontakt med dem så kommer jag ju aldrig in på fritidsgården. Och har jag inte god kontakt med personalen på fritidsgården hur ska jag då veta vilka som finns [...]. Vi behöver varandra för det är liksom ett ekosystem av olika professioner som samverkar på olika plan. [Fältsekreterare].

Fritidsledare som arbetat länge i stadsdelen har också en brobyggande funktion till externa aktörer som vill besöka stadsdelen. I en roll som kan liknas vid förortsguider skapar de förutsättningar för möten mellan boenden och besökare.

Stefan Attefall var här förra veckan. Och han är ju ordförande i Vätterhem nu. Och efteråt säger han att: – *Det här var helt underbart. Den här kategorin samhällsmedborgare, unga med utländsk bakgrund, de träffar ju inte vi.* [Underground]

Ett organisatoriskt ramverk för ungdomsarbete

Det finns en rad olika samverkansformer i Råslätt och det är bara en bråkdel som nämns i detta avsnitt. De som presenteras är dock betydelsefulla för det lokala ungdomsarbetet.

För det första så har vi ju *LSG* [Lokala samverkansgruppen]. Fråga inte för mycket om det för jag kan inga jättedetaljer. Tänk på att jag är ny[anställd]. Men vi har *Områdesgruppen* och vi har *Torsdagsgruppen* där vi träffas. Och alla är olika forum för olika saker. Och vi har en *Nätgrupp* på skolan där vi jobbar lite mer operativt mot skoleleverna. [Fältsekreterare]

Områdesgruppen har funnits i Råslätt sedan 1970-talet med möten som då stod öppna för samtliga boende och personer som arbetade i stadsdelen. Områdesgruppens ordförande menar att deltagargruppen idag är något snävare och utgörs av ”människor som ideellt eller yrkesmässigt jobbar med ungdomar”. Den öppna mötesformen finns dock kvar på så vis att man en gång om året bjuder in samtliga boende till ett stormöte. Frågor som då är aktuella har varit av övergripande slag, exempelvis har bostadsföretagets direktör redogjort för sin stadsdelvision och vid ett annat möte fick chefen för lokaltidningens svara på frågor om hur denne såg förutsättningar att bedriva lokaljournalistik efter att de tagit bort stadsdelens lokalkorrespondent.

Den *Lokala samverkansgruppen* har också existerat i flera decennier och utgörs av företrädare från kommunens ”mjuka” förvaltningar, d.v.s. skol- och barnomsorg, Kultur & fritid och socialtjänsten. Sedan några år tillbaka skiljer man mellan *LSG Barn* och *LSG Unga*. Samtliga intervjupersoner med kommunal anställning brukar delta i *LSG Ungas* mötet: ”*Jag går alltid på LSG. Eller LSG för ungdomar, inte LSG Barn. Och det är ju utifrån de målgrupper jag jobbar med.*” [Fältsekreterare]. *Nätgruppen* är direkt länkad till *LSG* och utgörs av samma kommunala aktörer.

Det kallas *Nätet* och vi träffas regelbundet. I alla fall en gång i månaden. Och vi diskuterar lite kring läget. Läget på skolan och läget ute i området och om det förebyggande arbete som vi kan göra tillsammans. [Skolkurator].

I jämförelse med LSG där frågor huvudsakligen *diskuteras* så är Nätgruppen en mer operativ nivå där deltagarna planerar aktiviteter, exempelvis en ”kick off” för elever i årskurs sex i avsikt att förbereda dem för skolstart på högstadiet.

Tordagsgruppen är en ny samverkansform och uppstod som en direkt följd av sommaroroligheterna 2015.

Efter 2015 var det jag och [Områdesgruppens ordförande] som tyckte att för mycket faller mellan stolarna och då bestämde vi att vi skulle träffas varje torsdag. Och i början var det ju lite gnäll. Hur kan man lägga så mycket tid men vi är ganska väl förankrade nu. Alltså Stadsgårdsskolan har oftast två personal med, ibland tre. Fritid är med, polis och fältare kommer. Vätterhem är med och vi [från Underground]. Det är vi som jobbar med ungdomsproblematik. Ibland kan vi kalla in andra också men i princip är det Underground, Stadsgårdsskolan, fält och polis. [Ledare Underground]

Det går att urskilja två huvudsakliga motiv till att Tordagsgruppen bildas. För det första ville aktörer som dämpat sommaroroligheterna stå kvar i ett beredskapsläge för att snabbt kunna ingripa vid tecken på nya upplopp. Ett uttryck för att beredskapen fanns på en ingripandenivå var att personal från vaktbolag deltog i mötena. Efter några månader när situationen inte längre bedömdes akut slutade de delta i möten. Ett annat motiv för Tordagsgruppen var att den ”gamla” organisationstanken med LSG och Nätet behövde kompletteras med en mötesplats där representanter från civilsamhället kunde delta. Med en sådan förståelse utgör Tordagsgruppen en plattform där aktörer från kommun och civilsamhälle möts i dialog om hur man konkret ska planera ungdomsarbete för att undvika problem. För civilsamhället kan ett organiserat samarbete av detta slag också uppfattas som ett erkännande av det ideella arbetets värde.

Det betyder faktiskt en hel del att vara med. Betydelsen av vårt arbete med de yngre. Faktiskt. Att det kan vara viktigt i det förebyggande arbetet. Så jag känner att vi lyfter lite. [Unga örnar A]

7 UNGDOMSARBETE I RÅSLÄTT

Det här kapitlet redovisar vilken typ av insatser som ungdomsarbetarna introducerar samt deras uppfattningar av hur ungdomarna påverkas av det. I framställningen infogas också resonemang som belyser arbetets teoretiska grunder och förebyggande ambitioner.

Vikten av relation

Intervjupersonerna framhåller att deras möjligheten att påverka ungdomar går via deras förmåga att utveckla relationer.

Det handlar mycket om relationer. Du måste bygga relationer och visa att du bryr dig. Du måste visa... de känner det, ungdomarna, om man jobbar med hjärtat.
[Fritidsledare A]

Insikter om relationens betydelse vid förändringsarbete är väl känd bland dem som arbetar med ungdomar i Råslätt. Det här innebär att nyanställd personal lägger vikt vid att göra sig kända bland ungdomar. ”När jag började för ett och halvt år sedan hade jag och [Fältsekreteraren] en klass och presenterade oss. Hade lite aktiviteter och sådana där samarbetsövningar.”[Skolkurator]. Under observationer har jag kunnat iaktta hur ungdomsarbetare möter ungdomar genom att *se* och *bekräfta* dem. Det framkommer att förhållningssättet är medvetet reflekterat.

Jag har sagt till min arbetsgrupp att när ungdomarna kommer så ska de, särskilt på kvällen, säga hej. – Hej Amhed, - Hej Ali, - Hej Jonas. Jag tycker det är jätteviktigt.
[Fritidsledare D]

I fokus för det relationsskapande arbetet står inte bara målgruppen ungdom, utan ungdomsarbetarna vill också skapa tillitsfulla relationer med föräldrar.

Vi har ju ett par imamer och deras döttrar går på ledarskapsutbildningen. Och när de visar förtroendet och deras döttrar är här [på Underground] så blir det ju en otrolig öppning för väldigt många andra familjer. [Underground]

Det finns föräldrar i stadsdelen som kan känna sig osäkra inför att låta barnen delta i fritidsgårdarnas verksamhet. Intervjupersoner menar att osäkerheten vanligtvis handlar om att en förälder är tveksam till att låta tonårsdottern delta i ett visst evenemang, exempelvis en resa med övernattnig. För att möjliggöra tjejens deltagande kan ungdomsarbetare då söka kontakt med föräldrarna ”för det handlar om att få en dialog om vad är det som gör föräldrarna oroliga.” [Underground].

Bland ungdomsarbetarna finns en medvetenhet om att de mer eller mindre arbetar inför en publik där deras prestation kommenteras och bedöms.

Och jag vet att de här ungarna snackar ju väldigt mycket. De snackar om lärare och säger till sina småsyskon så att de är medvetna om att han är skitjobbig och hon är jättesnäll. Och samma sak om mitt anseende. Om de grabbar som idag är 20 år har sagt till sina småsyskon att [jag] är juste eller [jag] är en jävla idiot. De är inprogrammerade. Så jag hälsar på de [yngre barnen] för att jag vet att de kommer att komma till mig. Då har de en bra bild av mig när de kommer hit. [Fritidsledare D].

Det här förhållningssättet vittnar om att betydelsen av en god relation ses ur ett mycket långt tidsperspektiv.

Med sig själv som redskap

Ungdomsarbetarna uppfattar att deras verksamhet och de själva utgör en betydelsefull resurs, särskilt för ungdomar som saknar socialt stöd i andra sammanhang.

Jag tänker på dem som inte har några föräldrar, inga ledare och eller lärare som ser dem. De står helt... De har ingen mark att gå på. Jag vill vara en del av deras mark. De kommer tre timmar per kväll till mig. Jag kan inte säga att jag uppfostrar dem men jag kan ge dem en hint om att jag är en vuxen som bryr mig om dig.
[Fritidsledare D]

För att kunna bry sig finns en lyhördhet för hur ungdomar upplever sin situation.

Hur är jargongerna? Hur pratar man med varandra? Hur upplever tjejer det är att vara tjej och hur tycker killar att det är. Tycker de det är orättvist att tjejer får en gräddfil in i olika projekt? Kanske är det så och då måste jag se det för att förstå. Annars kan jag ju inte jobba med det. Tänker jag. [Fältsekreterare]

Att tänka på det här sättet kan ses som uttryck för en reflexiv process där handlingen/aktiviteten har sin upprinnelse i hur fältsekreteraren tolkar ungdomars självförståelse.

Ibland ställs ungdomsarbetare i situationer där det är de unga som ställer frågorna.

Fritidsledare D: Ibland blir det av en slump att man sitter i en soffa och så börjar man att snacka om homosexualitet, eller religion. Alltså kontroversiella grejer och då vill de gärna höra mina åsikter som vuxen. De vill fiska lite.

Utvärderaren: Hur gör du när de fiskar?

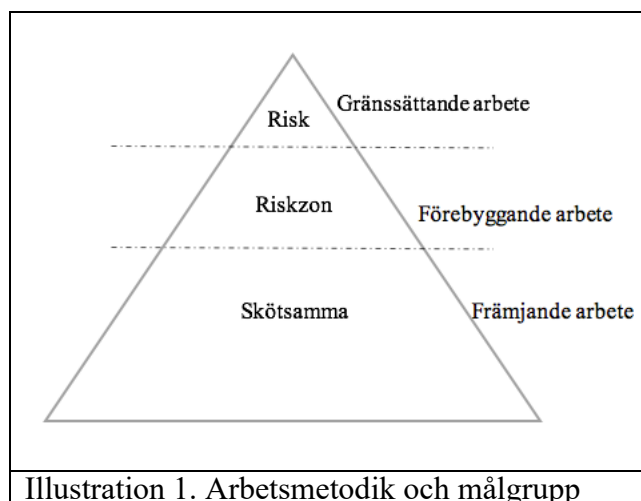
Fritidsledare D: Efter mina personliga åsikter? Jag lägger dem åt sidan när jag jobbar. Alltså om de nu frågar efter en sak. Exempelvis om de frågar om gayäktenskap och om de ska få adoptera. Jag tycker att svensk lag tillåter det och det är klart att de ska få adoptera. Det kan vara... En kontroversiell fråga [är] om de frågar vad jag har för politik. Det kan jag svara på men det är lite kontroversiell. [...] Men kring kontroversiella grejer brukar jag utgå från min roll, inte personligt. När de exempelvis frågar om jag testat droger.

Det här visar att värderingsfrågor aktualiseras som naturliga samtalsämnen i verksamheten. Intressant är att det då kan vara ungdomar som tar initiativ till att fördjupa samtal.

Ung i kategorier av skötsam, riskzon och risk

Ungdomsarbetarnas sätt att tänka om ungdomar kan enkelt överföras till kategoriseringar där ungdomar kan uppfattas som skötsamma, befinna sig i riskzon för problem eller agerar på ett sätt som signalerar att de har problem. Det är också utifrån en sådan kategorisering benämningarna främja, förebygga och gränssätta kan användas för att beskriva ungdomsarbetet.

Den absoluta majoriteten utgörs av skötsamma ungdomar medan de som bedöms ha eller befinna sig i en riskzon för problem är relativt få. Kopplingar mellan målgrupp och arbetssätt kan illustreras med följande figur:

Den kraftigt förenklade illustrationen ger en översiktlig bild av relationer mellan skilda arbetssätt och olika målgrupper. Skälet till att gränser mellan olika ungdomsgrupper har markerats med streckad linje är att gränserna inte ska framstå som statiska eller definitiva. En ung person som i det praktiska arbetet uppfattas som ”skötsam” kan mycket väl brottas med svåra problem utan att det är känt bland ungdomsarbetare.

Trots termologins begränsningar har den relevans för praktiskt ungdomsarbete: ”Vi har medvetet jobbat för att fånga upp dem som är relativt skötsamma. Att de också ska ha en plats.” [Underground]. Ett annat citat kan belysa hur benämningar risk och riskzon har relevans i det praktiska arbetet.

Alltså efter oroligheterna, vi fokuserade inte på ledartyperna. Vi fokuserade på svansligan. Vi klippte av svansligan från att göra dumheter. Det var enskilda samtal. Enskilda samtal med ungdomar som tillhörde svansligan. [Fritidsledare D]

”Ledartyperna” kan i exemplet förstås som ungdom i risk medan ”svansligan” befinner sig i riskzon för en negativ utveckling om inte kontakten med ”ledartyperna” kan brytas.

Främjande arbete

Det främjande arbetet präglas av en stor bredd och variation. Unga örnars verksamhet vänder sig till områdets alla yngre barn. När frågan ställs om vad de gör så framgår det att de driver en verksamhet vars innehåll kan variera.

Unga örnar A: Lek och pyssel, baka och...

Unga örnar B: Teater.

Unga örnar A: Ja, och barnrättsfrågor.

Unga örnar B: Sedan är vi ute mycket.

I verksamheten ges barnen stort inflytande över innehållet i träffarna. ”Det är lite grann utifrån vad barnen önskar. Varje termin brukar vi börja med och höra efter vad det är man vill göra. [...] Och det de säger då det gör vi faktiskt!” [Unga örnar A]. Utöver det som nämnts så har Unga örnar varit med och startat dansgruppen *Mix Dancers*. Gruppen engagerar många av stadsdelens barn och ungdomar och är idag nationellt känd.

Eftersom verksamheten vänder sig till förhållandevis små barn kommer Unga örnar också i kontakt med föräldrar:

”Vi försöker ha mycket för familjerna. Och då är det mest mammor. Så att man gör något med hela familjen. Vi har bad några gånger per termin. Då måste man ha en ansvarig vuxen med sig. Och det är ett jättebra sätt att lära känna föräldrarna. [Unga örnar A].

All ungdomsverksamhet i stadsdelen bygger på ungdomarnas frivilliga deltagande och ledarna ser gärna att ungdomar själva är med och påverkar innehållet. ”Det har jag lärt mig genom åren, att hur vansinnigt någonting än är så får man inte säga nej förrän man måste säga nej.” [Underground]. Ett genomgående tema i aktiviteter som vänder sig till stadsdelens barn och unga är att de ska vara roliga *och* lärorika.

Att göra tillsammans med andra

Inom ramen för rapporten går det inte att nämna alla aktiviteter som barn och ungdomar kan ta del av. En del aktiviteter är återkommande och planeras utifrån ett kalenderår med aktivitet kring helger och skollov. Ett exempel på ett återkommande arbete är att ungdomsarbetarna träffas varje vår för att samordna sommaren. Detta för att kunna erbjuda alternativ för barn och ungdomar som annars kanske inte har möjligheter till ett ”sommarlov” på grund av föräldrarnas knappa ekonomi.

Mycket av fritidsgårdarnas organiserade arbete kretsar kring ungdomars intresse för idrott och musik. Exakt hur detta kommer till uttryck beror på vad ungdomar vill göra. Jag har också noterat att ungdomsarbetarna gärna vill att de ska pröva på nya saker. Under den tid som jag följt områdesarbetet har ungdomar bland annat getts möjlighet att utveckla intresse för foto, rap och poetry slam. Ambitioner att bredda utbudet av aktiviteter visade sig också under ett planeringsmöte där ungdomsarbetare funderade på om de inte skulle starta matlagningskurser, arrangera LAN (Local Area Network) eller starta en föreläsningsserie där ”framgångsrika” människor med erfarenhet av att ha vuxit upp i Råslätt skulle förmedla framtidshopp i en roll av att vara förebild.

Ungdomsarbetarna har även utvecklat flera aktiviteter kring barn och ungas möjligheter att rusta sig inför ett framtida yrkesliv. Exempel på sådana aktiviteter är läxhjälp, möjlighet att övningsköra tillsammans med ungdomsledare, stöd i att fylla på och skriva CV.

Praktik och teori

Intervjupersonerna själva är sparsamma med att presentera det de gör med teoretiska begrepp. Det är dock inte svårt att länka områdesarbetet i Råslätt till flera teoretiska traditioner. Görs länkning via Payne (2015) går det att urskilja teori som framhåller vikten av empowerment och vikten av att framhålla värdet av individers och grupper styrkor vid problemlösning. Med hjälp av Payne går det också att härleda ungdomsarbetarnas sätt att bygga relationer till teorier om multikulturell sensitivitetspraktik och att de vill verka anti-förtryckande. Påståendet om att teorianvändning sker outtalad stämmer dock inte in på Underground. I sin verksamhetsrapport kommunicerar de sin värdegrund i skrift:

I alla våra program möts människor från olika etnisk och religiös bakgrund, olika åldrar och sociala situationer. Vi jobbar mycket med ansvar, ömsesidig respekt, värderingsfrågor och ungdomarnas delaktighet i vår verksamhet, men också i samhället i övrigt. Värdegrundsprogrammet ILFART står för Intresse-Lojalitet-Förlåtelse-Ansvar-Respekt-Tacksamhet och används för att hjälpa ungdomarna att växa upp som ansvarstagande personer som fungerar väl med andra och som kan påverka samhället. Planeringen och genomförandet av våra program görs till större delen av ungdomarna själva. (Underground Råslätt, 2016).

Denna värdegrund ligger väl i linje med de teoretiska perspektiv som nämndes ovan.

Förebyggande arbete

I teoriavsnittet nämndes att den betydelsefulla skillnaden mellan *främjande arbete* och *förebyggande arbete* ligger i att det senare utgår från en förståelse där ungdomars agerande tolkas som problematiskt.

Det finns ett gäng killar som drar runt och kommer i konflikter och har problem och som begår småbrott. Så vi har bestämt att vi i januari ska öppna en gång i veckan, onsdagskvällar, och fokusera speciellt på den här problemgruppen killar, alltså alla kommer att vara välkomna, men de som jämt är ute på gatan är de vi vill fånga upp. [Underground]

Med ett förebyggande arbete vill Underground motivera ungdomar att lämna ”gatan” för att fångas upp i deras verksamhet. Det här går att se som att de arbetar i linje med de två vägledande principer som Andersson (2005) menar är vanligt förekommande i arbete med ungdomar. En princip handlar om att motivera ungdomar till att delta i en organiserad aktivitet som uppfattas socialt utvecklande. När ungdomen finns i ett sådant sammanhang aktualiseras den andra principen, individualisering. Det innebär att ungdomsarbetaren försöka bryta enskilda individers grupployalitet med en mindre lämplig umgängeskrets.

Det gruppbaseade arbetet handlar i hög grad om att etablera relation och erbjuda alternativ. Det kan vara genom att slussa in ungdomarna mot någon av de aktiviteter som redan finns men ibland skapas en ny aktivitet kring den grupp man vill påverka.

[En av Undergrounds ledare] har jobbat med ett gäng som går i sjuan och åttan. Riktigt stökiga killar som har totalt kaos i sina liv och som har potential att gå snett. [...] Under hösten har [ledaren] jobbat i musikrummet med dem och lärt dem att spela instrument. Och de här killarna har tyckt så mycket om att sitta ensamma, två tre stycken med honom. Och de har lärt sig. De har gått till sin musiklektör och sagt att nu har vi lärt oss att spela. Och i skolan har man sagt att det är första gången de här killarna har visat att de har lyckats med någonting. [Underground].

Ett belysande exempel där individualisering blev en vägledande princip var i arbetet med den så kallade ”svansligan”: ”Vi kallade dem en och en och sedan föräldrasamtal: – *Din son eller din dotter*, det var några tjejer också, *hänger med ett gäng*.” [Fritidsledare D]

Ibland försöker också ungdomsarbetare att samla föräldrar i grupp för att diskutera en problematik.

Jag ringde till 25, 30 pappor och sa att din son ingår i ett gäng som vi tror förstör Råslätt. – *Är det okay för dig?* Och det är det naturligtvis inte. Jag bjöd ner dem till Ugglan [samlingshall i Stadsgården] på ett stormöte. Det kom tyvärr inte så många. Av 30 pappor lovade 20 att komma på mötet men bara fem av dem dök upp. [Fritidsledare D].

Möjligheter att bjuda in föräldrar som kollektiv tycks behäftad med svårigheter. En socialsekreterare berättar om erfarenheter socialsekreterare och fältsekreteraren gjorde i en annan stadsdel.

Där hade vi ett gäng unga tjejer som använde droger och då tänkte vi att det var ett ypperligt tillfälle att dra ihop en föräldragrupp. För att hjälpas åt och hålla koll

tillsammans på sina egna tjejer. Men det misslyckades totalt. Det vara mina barn och andras ungar. – *Det är inte fel på mitt [barn] och den där knäppa morsan vill jag inte samarbeta med för hon har ingen koll på sin [dotter].* Så vi kom ingenstans. [Socialsekreterare A]

Det här exemplet och erfarenheter från Råslätt visar på att ungdomsarbetare antagligen behöver reflekterar mer kring om, och i så fall när, föräldrar bjuds in på stormöten. Det tycks som att de försök som gjorts vilar på antaganden om att det existerar en kollektiv uppfattning bland föräldrar som spontant får dem att agera på problem som om de vore en gemensam angelägenhet.

Ungdomsarbetarna kan också involveras i enskilda ungdomars situation på uppdrag av socialtjänsten: ”Jag har uppdrag för socialförvaltningen. Jag är kontaktperson åt två bröder.” [Fritidsledare D]. Ett uttryck för att ungdomar upplever kontakten med ungdomsarbetare som förtroendefull är att de själva kan föreslå dem som kontaktperson.

Socialsekreterare C: Det är när ungdomarna själva uttrycker det. Alltså när man frågar dem om det finns någon som du litar extra [mycket] på:

– *Ja, den personen på Underground är juste.*

– *Okay, är det någon vi kan prata med?*

Och då kan man samarbeta men det är utifrån individen.

Gränssättande arbete

Behovet av att utveckla ett gränssättande arbete kommer sig av att äldre tonårsskillar rör sig i och kring Stadsgården utan att egentligen vilja delta i de organiserade aktiviteterna. Gruppen behöver inte vara stor till antalet men påverkar ändå det sociala klimatet.

Men de här, vi pratar ju om en handfull personer, och de ligger där i 16 till 20 årsåldern. Så fort de dyker upp så blir det en helt annan stämning. Vi [som polis] når inte fram till dem, det går inte. [...] Vi har ju en kille nu som kategoriskt nonchalerat oss sedan vi gjorde ett ingripande. Han har inte pratat med oss utan bara gått runt och blängt. [Polis B]

Att vissa ungdomar bidrar till dålig stämning ger upphov till problem av två slag. För det första kan situationen upplevas som obehaglig för en del ungdomar, vilket får dem att sluta besöka fritidsgårdarna. Det andra problemet är att de äldre kan uppfattas som spännande, vilket kan innebära att andra ungdomar ser upp till dem och gör dem till sina förebilder.

Ungdomsarbetarna känner i regel ungdomarna i den ”störande” gruppen och vet, eller misstänker, att vissa individer rör sig i kriminella kretsar där det förekommer våld, brott och droger. Det är dock inte kring en tydligt definierad problematik som gruppen agerar i Stadsgården. De problem som ungdomsarbetarna ställs inför handlar mer om att markera gräns mot negativa attityder och en ovilja att respektera regler för de verksamheter som finns inom Stadsgården.

Det gränssättande arbetet är inte en eftersträvsvärd uppgift. Ungdomsarbetarna utför det mer som en påtvingad arbetsuppgift, ett ”dirty work” (Liljegren, 2008: 7). Det gränssättande arbetet präglas i hög grad av konflikt där ungdomsarbetarna agerar mer kraftfullt och auktoritärt.

Det gränssättande arbetet ger upphov till återkommande diskussioner om regler och i vilken utsträckning alla verksamheter ska omfattas av samma regler. Under ett planeringsmöte utspelade sig följande dialog:

Fritidsledare F: Tydliga ramar.

Underground: Ja, och samma.

Fritidsledare F: Ja, samma.

Underground: Vi kan alltid diskutera om vi ska ändra ramarna men jag tycker att så mycket som möjligt ska vi ha samma.

Fritidsledare D: Ja, absolut.

Underground: Sedan är det vissa saker där vi inte behöver ha exakt samma. Men vi måste ändå sträva efter att inte vissa blir liksom bad cop och andra good cop ständigt.

Talet om ”bad cops” och ”good cops” aktualiserar en svårighet i det gränssättande arbetet. Under den tid jag följt områdesarbetet på Råslätt har jag kunnat notera att viljan att gå in i konflikter med ungdomar varierar mellan olika personer. För en del synes det enklare att ta en konflikt utan att bli allt för sårad eller orolig medan det för andra är svårt att inte en sådan position. Konflikter av det här slaget kan också påverka lusten att arbeta vidare. En ungdomsarbetare kommenterade vad som hände med denna efter en konfliktfylld situation: ”Jag måste verkligen dåligt och tänkte varför ska jag vara kvar här? Sedan fick jag gå och grubbla. Och sedan så tänkte jag att ska jag låta fem ungdomar vinna över mig.”. Det finns skäl att fundera över vilket stöd det finns för ungdomsarbetare som möter ungdomar i konfliktfyllda situationer:

På en myndighet finns det handlingsplaner kring våld och hot för det är man skyldig att ha. Men inom Fritid? Vad har de? Ring polisen om någon slår dig?
[Fältsekreterare]

För en fortsatt diskussion om det gränssättande arbete är det viktigt att ställa öppna frågor av det här slaget. Studien har visat att ungdomsarbetare i Råslätt bidrar till områdets stabilitet och att de med stort engagemang tar sig an svåra och komplicerade samhällsfrågor. Vad göra för att vidmakthålla det?

8 SLUTSATSER

Utifrån undersökningens resultat är det möjligt att dra flera slutsatser. Det har visat sig att det i Råslätt pågår ett omfattande främjande- och förebyggande arbete kring målgruppen barn och unga. Arbetets präglas av en kreativ flexibilitet där det dagliga arbetet anpassas till områdets aktuella behov och efter de ungas önskemål. Trots lyhördhet för förändring så vilar arbetet på stabil grund som kommer sig av att de centrala aktörerna, Fritid Råslätt, Underground och Unga örnar, har en mångårig förankring i stadsdelen. Stabiliteten vidmakthålls också av att det råder en hög grad av kontinuitet bland personal och ledare inom de tre verksamheterna. Verksamhetsrepresentanter från polis, socialtjänst och skola har också betydelsefulla uppgifter i det förebyggande arbetet men till följd av hög personalrörlighet utvecklar de inte lika långvariga och personliga relationer till samverkanspartner, stadsdelens unga och ungdomarnas föräldrar. Sammantaget innebär det att Fritid Råslätt tillsammans med civilsamhället bär ett stort ansvar för det långsiktiga arbetet och för att bjuda in nyanställd personal från andra verksamheter i samarbetet.

Det finns dock skäl att diskutera hur långsiktighet i ett arbete som i så hög grad vilar på människors frivilliga engagemang ska säkerställas. Även om undersökningen visar att det finns en stabilitet i ungdomsarbetet är det likväl såbart och beroende av enskilda individer och människors frivilliga engagemang. Det som framkommer i den här studien är att ett projekt som *Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt* av idéburna verksamheter kan uppfattas som ett erkännande och därigenom bidra till en motivation att fortsätta arbeta med ungdomsfrågor.

Det har visat sig att aktörer med lokal förankring kan spela en avgörande roll för att dämpa social oro. I den upploppslikande situation som rådde sommaren 2015 kompletterades ett ingripande arbete från polis, brandförsvaret och vaktbolaget med ett socialt mobiliseringsarbete där Fritid Råslätt och Underground fungerade som motor och drivande part. Tack vare lokal förankring och personkännedom kunde de relativt snabbt samla stadsdelens människor kring ett gemensamt ansvar för att stoppa en negativ situation.

En annan slutsats är att samverkansformer behöver ses över när civilsamhället samverkar med offentliga aktörer. Samverkansformer för det ungdomsarbete som av tradition bedrivits i Råslätt har enbart samlat aktörer med offentliga anställningar varför *Tordagsgruppen* utgör ett nytillskott och kan liknas vid en plattform för gemensamt kunskapsutbyte mellan offentliga aktörer och civilsamhället. På sikt finns det dock anledning att klargöra vilka behov denna plattform ska fylla. Initialt arbetade gruppen med problemställningar som handlar om risk för social oro men då den situationen inte längre uppfattades lika akut har frågeställningar också fokuserat mot ett långsiktigt främjande arbete. För en utomstående framstår gruppen som informell. Inför framtiden finns det antagligen skäl att reda ut en hel del frågor, exempelvis vad som ska vara gruppens huvudsakliga syfte, vem är sammankallande, behöver arbetet dokumenteras och hur ska man hantera känslig information.

Undersökningen visar att ungdomsarbetare är involverade i ett gränssättningsarbete där en mindre grupp ungdomar, huvudsakligen killar, genom sitt agerande kan störa förutsättningarna för främjande och förebyggande arbete. Ungdomsarbetarnas erfarenhet är att det i varje generation av uppväxande tonåringar finns en mindre grupp som de har svårt att nå då de ställer sig utanför och intar en negativ attityd till det som erbjuds. Gruppens agerande behöver dock inte vara kriminellt i den mening att det ger stöd för polisära ingripanden eller ett socialt problem som motiverar unga att frivilligt söka stöd hos socialtjänsten. Kännetecknade för ungdomsarbetarnas gränssättande arbete är att de egentligen inte söker sådana arbetsuppgifter utan ser sig tvingade att gå in i gränssättande konflikter för att skapa ordning. En slutsats som kan dras kring denna komplicerade situation är att det inte finns någon självskriven aktör som vill, eller kan, arbeta med problematiken. Studien ger inga svar på hur man skulle kunna påverka

ungdomar som ställer sig avvisande till kontaktförsök. Trots det är det viktigt att reflektera över hur ett sådant arbete skulle kunna utvecklas då man kan befara att det bland avståndstagande ungdomar finns individer vars framtid riskerar att bli problemfylld.

REFERENSER

- Andersson, Björn. (2005). Det offentliga rummets sociala pedagogik. In Birgitta Ander, Malin Andersson, Kajsa Jordevik & Annuka Leisti (Eds.), *Möten i mellanrummet : socialt förebyggande arbete med ungdomar* (pp. 210-223). Stockholm: Gothia.
- Arnstberg, Karl-Olov. (2000). *Miljonprogrammet*. Stockholm: Carlsson.
- Ekström, Patricia, & Hellsten, Johanna. (2017). *Råslätt : En diskursanalys av tre versioner av en stadsdel*. (Kandidatuppsats i socialt arbete), Högskolan i Jönköping, Hälsohögskolan, Avd. för beteendevetenskap och socialt arbete. Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-36195>
- Forkby, Torbjörn, Johansson, Helena, Liljeholm Hansson, Susanne, & FoU i Väst. (2008). *Främjande pedagogik perspektiv och läroprocesser i ungdomsarbetet Rapport / FoU i Väst*, (pp. 256 s.). Retrieved from http://www.fouvalfard.org/filearchive/9/954/2008_4Framjande_pedagogik.pdf
- Hallin, Per Olof, Jashari, Alban, Listerborn, Carina, & Popoola, Margareta. (2010). *Det är inte stenarna som gör ont. Röster från Herrgården, Rosengård – om konflikter och erkännande*: Malmö Publikationer i Urbana Studier, MAPIUS 5, Malmö högskola.
- Hammarén, Nils. (2005). >>Välkommen till förorten om du vågar!>>. Territorialitet och manlighet. In Thomas Johansson (Ed.), *Manlighetens omvandlingar : ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter* (pp. 183-208). Göteborg: Daidalos : Centrum för kulturstudier, Göteborgs universitet.
- Henning, Cecilia, Lieberg, Mats, & Palm Lindén, Karin. (1987). *Boende, omsorg och sociala nätverk : kommunal omsorg i närmiljön*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning : Svensk byggtjänst [distributör].
- Hutchinson, Gunn Strand. (2009). The Mandate for Community Work in the Nordic Welfare States. In Gunn Strand Hutchinson (Ed.), *Community work in the Nordic countries : new trends* (pp. 15-37). Oslo: Universitetsforlaget.
- Jönköpings kommun. (2016a). *Ansökan om bidrag från anslaget till integration och delaktighet 2016 från Underground/Råslätts församlingssamfund, kultur- och fritidsförvaltningen och Unga Örnar. Projekt för att stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt*. Strategi- och utvecklingsavdelningen, Ks/2017: 58 132 [Tjänsteskrivelse 2016-04-06].
- Jönköpings kommun. (2016b). *Kommunens arbete för ökad integration 2015*. Jönköpings kommun, Stadskontoret. Jönköping.
- Jönköpings kommun. (2017). *Ansökan om bidrag från anslaget till integration och delaktighet 2017 från Underground/Råslätts församlingssamfund, kultur- och fritidsförvaltningen och Unga Örnar*. Strategi- och utvecklingsavdelningen, Ks/2017: 58 132 [Tjänsteskrivelse 2017-02-14].
- Jönköpings kommun, Områdesgruppen Råslätt. (2015). *Rapport kring händelserna på Råslätt sommaren 2015* Barn- och utbildningsnämnden, 2016:709 600 [Författare: Håkan Eriksson].
- Mattsson, Matts. (1995). Den långa vägen till gemenskap. In Kenneth Sundh & Päivi Turunen (Eds.), *Social mobilisering : om samhällsarbete i Sverige* (pp. 239-264). Stockholm: Publica : Allmänna förl. [distributör].
- Mattsson, Matts. (2016). Sommarlovsaktiviteter i Huddingen och Jönköping. In Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (Ed.), *Alla barn ska vara med. Kostnadsfria sommarlovsaktiviteter för barn och unga i åldern 6-15 år* (pp. Bilaga 2a: 1-70).
- Molina, Irene. (1997). *Stadens rasifiering : etnisk boendesegregation i folkhemmet = [Racialization of the city] : [ethnic residential segregation in the Swedish Folkhem]*. Uppsala: Univ. : Dept. of Social and Economic Geography [Kulturgeografiska institutionen], Univ. [distributör].
- Nationella operativa avdelningen. (2015). Utsatta områden - sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser Stockholm: Polisen, Nationella operativa avdelningen.

- Nationella operativa avdelningen. (2017). Utsatta områden - Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen. Stockholm: Polisen, Nationella operativa avdelningen.
- Ronnby, Alf. (1995). *Den lokala kraften : människor i utvecklingsarbete* (1. uppl. ed.). Stockholm: Liber utbildning.
- Sahlin, Ingrid. (2000). *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Lund: Arkiv.
- Stigendal, Mikael. (2016). *Samhällsgränser : ojämlikhetens orsaker och framtidsmöjligheterna i en storstad som Malmö* (Första upplagan ed.). Stockholm: Liber.
- Swärd, Hans. (2016). Det sociala arbetets ramförutsättningar och bestämningsfaktorer. In Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Sune Sunesson & Marcus Knutagård (Eds.), *Socialt arbete : en grundbok* (pp. 77-96). Stockholm: Natur & Kultur.
- Törnquist, Anders. (2001). *Till förortens försvar. Utveckling och organisering i de tre stadsdelarna Hjällbo, Hammarkullen, Eriksbo 1970-1995*: Department of Social Work Institutionen för socialt arbete.
- Underground Råslätt. (2015). *Sammanfattning oroligheter på Råslätt sommaren 2015 [förf. Peter Magnusson]*.
- Vätterhem. (2016). *Hyresgästenkät (NKI 2016)*. Opublicerat, intern dokumentation.
- Vätterhem. (2017). *Hyresgästenkät (NKI 2017)*. Opublicerat, intern dokumentation.
- Öresjö, Eva. (1979). *Fritiden i bostadsplaneringen - resurs eller räddningsplanka?* (Vol. Diss. Lund : Univ.). Stockholm: Byggforskningsrådet : Sv. byggtjänst (distr.) : Almqvist & Wiksell international (distr.).
- Öresjö, Eva. (1994). *Råslätt. Igår -idag -imorgon. En retrospektiv studie i ett storskaligt miljonprogramsområde*. [Digital version: <http://archive.is/cz1yC>]: The University of Karlskrona/Ronneby.
- Öresjö, Eva. (1997). Lokalt områdesarbete i socialt utsatta stadsmiljöer. Exemplet Råslätt. In Verner Denvall, Cecilia Henning, Mats Lieberg, Tapio Salonen & Eva Öresjö (Eds.), *Välfärdens operatörer : social planering i brytningstid* (pp. 159-186). Umeå: Boréa i samarbete med Byggforskningsrådet.
- Öresjö, Eva. (2012). Upprustning och förnyelse utan social turbulens *Miljonprogrammet – utveckla eller avveckla?* (pp. 85-100). Stockholm: Forskningsrådet Formas.